

Entrevista a Miquel Arimany, editor i escriptor

Una literatura vivent

Poeta, assagista, traductor, novel·lista, editor, dramaturg, biògraf, Miquel Arimany, com ha dit Joaquim Molas, "és, ell sol, una literatura". I un testimoni directe de les vicissituds de la nostra cultura per a sobreviure en èpoques difícils.

Als tres anys recitava poemes de memòria. Als sis, llegia Sagarra i Verdager i assistia periòdicament a les representacions teatrals de l'Orfeó Gracienc amb una germana més gran que estudiava a l'Escola d'Art Dramàtic. Als vuit va escriure els seus primers poemes i una petita obra de teatre que s'extravià, "afortunadament, ja que així em vaig estalviar la vergonya que segurament hauria passat rellegant-la". Als tretze anys havia descobert Tolstoi i s'havia llegit, entre altres, els quatre volums d'*Anna Karènina*, *El lliri de la Vall* de Balzac i *Hamlet* de Shakespeare. A la vocació de poeta, definitivament consolidada als divuit anys, Miquel Arimany havia d'afegir, en el transcurs de la seva vida, treballs literaris de tota mena, alhora que empenia una important tasca d'editor.

—*La seva obra completa de poesia, Poesia 1938-1983, consta de nou llibres de poesia i del llarg Poema de Crist, premiat, crec, en part, l'any 1951. ¿No és així?*

—En efecte. Els quatre cants que constitueixen la "Introducció" d'aquest poema van ser premiats amb la Viola d'Or als Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Nova York l'any 1951. Es tracta d'una introducció de tipus metafísic. El cant preliminar que la precedeix és, en canvi, descriptiu. el *Poema de Crist* conté tres mil versos publicats que he anat escrivint durant cinquanta anys de la meua vida. N'he escrits posteriorment 500 més que han completat el poema, el qual es publicarà sol i complet més endavant. Pel que fa al conjunt de la meua obra completa de poesia, cada llibre és prologat per un poeta o un escriptor destacat.

—*Dins aquest conjunt crida l'atenció, per la seva estructura, el Llibre de Versos.*

—De fet, en dic *Llibre de Versos* perquè són poemes amb un sol vers. Per exemple

n'hi ha un que diu: "Dura realitat, tu que esmicoles", o un altre: "Cal veure en moltes fonts per saber el gust de l'aigua". Amb l'experiència que un té d'escriure, si al darrere d'un d'aquests versos hi afegeixes tretze versos ho pots convertir en un sonet; o pots fer una oda o un poema lliure. Però no hauràs dit res més que allò que dius en el primer vers. Paul Valéry deia que el primer vers sempre el devem als Déus.

—*La seva poesia denota una gran varietat d'estils. Es difícilment etiquetable. ¿Hi ha tanmateix algun poeta en particular que l'hagi influït més que els altres?*

—Jo em considero independent de tot lligam. M'agraden certs poemes de Maragall, però admiro més Verdager. Així i tot, no hi ha cap rastre verdagerià en la meua obra. Qui més pot haver-me influït és Riba amb el seu nivell d'exigència. Però he fet coses molt diferents de les que feia ell. Per mi, Riba és sobretot un misatge d'exigència. Espriu m'agrada, però no m'ha influït gens, i en Foix ¡és tan singular!

—*¿Quins poetes actuals, vius, destacaria?*

—N'hi ha molt pocs que em satisfacin. Un poeta que recordo amb molta simpatia i que vaig publicar a la revista *El Pont* és Vicenç Llorca. Joan Margarit també m'agrada. Miquel Martí i Pol, me'l van presentar a Roda de Ter fa molts anys, en els seus inicis, com un noi que escrivia molt bé, però en castellà. Em van demanar a veure si el convenia que ho fes en català. Vam anar en un cafè. Vaig llegir alguns dels seus escrits i li vaig dir: "Ho fas bé, però ho hauries de fer en català". Ell em va contestar; "D'acord. Però amb dues condicions: que tu m'orientis i em criticuis". Vaig passar uns quants anys pujant cada tres mesos a Roda a fer aquesta labor d'orientar-lo i de criticar-lo. Més tard vàrem formar un grup que es deia *Penya Verdager*. Hi havia entre altres l'Emili

Teixidor que, per cert, quan van atorgar el Premi d'Homor de les Lletres Catalanes a Miquel Martí i Pol, va fer un article en què recordava aquelles trobades. Al·ludint a la meua participació, parlava de "les lliçons gairebé escolars de l'Arimany sortint de missa els diumenges"(!).

—*Ha conreat l'assaig, gènere en el qual detaquen I els catalans també, premi J. Yxart 1964, i l'estudi sobre Maragall, Maragall 1860-1911-1961.*

—Jo sóc d'una mena de pasta, parlo literàriament, que reacciono davant de qualsevol estímulo. Per exemple, visitant clients llibreters, veia una sèrie de llibres que m'interessaven. Doncs bé, sortia de la botiga amb la idea de llegir-me quatre llibres i d'escriure'n un altre jo mateix, sense que el que hagués de llegir influís gens allò que em disposava a escriure. L'assaig sobre Maragall és mig biogràfic, mig crític. Allà el que faig és, en una primera part, l'estudi de les sis biografies que s'havien escrit sobre Maragall; i, en la segona part, dono diverses característiques de Maragall. Per exemple, l'han considerat un representant de la burgesia i jo dic que era un esperit aristocràtic i no pas burgès. Ell va renunciar a una herència familiar per no haver-se de discutir amb els hereus. ¡Això no ho faria mai un burgès!

Miquel Arimany ha escrit també una biografia: *Símbol vivent, biografia de Rafael Tasis* i cinc obres de teatre, entre elles *El Comte Arnau*, que l'any 65 va rebre el premi Jaume Serra Húnter als Jocs Florals de París. L'ambient de teatre ha estat per a Arimany molt pròxim a través de la seva germana Enriqueta que entrà a formar part de la companyia del Romea quan ell tenia nou anys. En record d'aquesta germana, Arimany va crear, ara fa tres anys, el premi de teatre breu "Enriqueta Arimany Coma", que s'atorga la nit de Santa Llúcia a través de la Fundació Miquel Arimany i Omnium Cultural.

—*¿Quina opinió li mereixen a vostè,*

en conjunt, les obres presentades?

—Són una mica fluxes. En canvi és un premi força concorregut. El primer any s'hi varen presentar 56 obres, el segon 45 i enguany 28. Val a dir que, si bé, d'una manera general, aquests treballs no presenten gaire interès, també és cert que el premi i el finalista són peces molt bones. Hi ha una gran diferència de nivell entre les obres que opten al premi.

Una altra faceta important de Miquel Arimany és la de traductor de poemes. Segons ell, "la traducció en vers a una altra llengua, d'un poema en vers, és sempre fruit d'un sobtat entusiasme". Tanmateix reconeix que l'espontaneïtat del principi decau en les estrofes següents i que no és sinó a través d'un treball laboriós, complicat i sovint descoratjador que s'arriba al final del poema.

—*¿Aquests sentiments tan contradictoris, els ha experimentats cada cop que ha realitzat una traducció en vers?*

—L'entusiasme primer hi ha estat sempre. Ara, cada poeta té les seves particularitats pròpies i planteja problemes diferents. En el cas de *La Balada de la presó de Reading*, d'Oscar Wilde, la dificultat prové en part de la llengua, una llengua predominantment monosil·làbica, o també de la disposició de l'estrofa anglesa (tres versos llargs i tres de més curts, alternant-se)... "El Cementiri Marí" de Paul Valéry, l'he traduït pràcticament dues vegades. Em va passar una cosa curiosa. La primera vegada el vaig traduir de memòria, sense tenir l'original al davant. El segon cop, quinze anys més tard, havia extraviat la traducció i en vaig traduir, també de memòria, disset estrofes. Va ser provocat per les circumstàncies. Rafael Tasis va fer un llibre sobre poesia catalana en el qual parlava de mi i que deia que jo havia traduït Wilde, Eliot i Valéry. Li vaig dir que s'havia equivocat, que jo no havia traduït Valéry i que, o bé rectificava ell o bé jo em posava a treballar en una traducció del poeta francès. Tan bon punt vaig sortir de la seva botiga, em varen venir a la memòria aquells versos: "...Ce toit tranquille, ou marchent des colombes, / Entre les pins palpites, entre les tombes..." i tot seguit, em sortia: "Aquest teulat tranquil, per on transita / un estol de coloms, enmig palpita"... i així, tot recordant, em van sortir un parell d'estrofes. Aleshores vaig anar a l'Ateneu a buscar l'original per tirar endavant aquella traducció. Però em van dir que aquella obra estava en préstec. Llavors vaig intentar de memoritzar les estrofes següents. Anava sovint a l'Ateneu i sem-

pre em contestaven el mateix i jo anava avançant, vers a vers, de memòria. Finalment em van dir que aquell llibre s'havia perdut i vaig acabar el poema sense haver vist l'original. Al cap d'un munt d'anys es va fer un simposi sobre Valéry a França i Díaz-Plaja em va demanar aquella traducció que, de fet, jo no havia publicat. No la vaig trobar. L'havia extraviada. ¡En vaig tornar a refer disset estrofes de memòria!

—*Entre els anys 1965 i 1968 apareix el seu Diccionari Català General. ¿Com es va anar cofeccionant aquest diccionari? ¿Va partir de les paraules del Fabra?*

—La meua idea era fer una Fabra abreujat, perquè em varen dir que es vendria molt. Però a l'hora de la veritat vaig acabar fent un diccionari ampliat que vaig anar publicant jo mateix a base d'onze fascicles de 128 planes cada un. Jo procurava abreujar dient menys paraules sobre la definició del Fabra en determinades matèries. Però, de fet, tenia 18 diccionaris al meu voltant i feia telefonades llarguíssimes per a documentar-me, per exemple a l'Heribert Barrera, que és enginyer i ha estat professor als Estats Units i que coneixia certs aspectes tècnics. Perquè malgrat que Fabra era enginyer, la part més fluixa dels seus articles és precisament la tècnica; té termes passats d'època... En canvi té gairebé un excés de botànica. També utilitzava el Vallès i el Moll. El Moll, però, és molt més bo per a termes de camp, per exemple, però és fluix en els aspectes intel·lectuals. Tenia diversos col·laboradors que feien una definició primera, uns esquemes molt rudimentaris. Però jo vaig revisar i redactar tot el diccionari, paraula per paraula. Hi vaig treballar cinc anys. Va ser una època més aviat de crisi a l'editorial. Em vaig passar moltíssimes hores assegut davant els fitxers. M'aixecava per anar a dinar i tornava a la meua taula de treball. A vegades pensava: "Després, per distreure'm, aniré a veure una pel·lícula". Però, amb les ganes d'acabar una altra plana, em passava l'estona i se'm feia tard sense que me n'adonés.

Miquel Arimany acaba de commemorar el cinquantenari de l'Editorial que ell va crear, el 18 de desembre de l'any 1942, amb el nom de M. Arimany, Editor, una editorial pionera en la represa de les edicions catalanes.

—*A part els llibres en català que permetien editar en aquella època, la seva editorial va realitzar una tasca de fons molt important publicant diccionaris, dietaris, agendas, calendaris en català, ¿oi?*

"Vaig passar uns quants anys pujant cada tres me-

—Sí. El meu eslògan era: el català a l'oficina i a la llar. Això és el que al primer temps em va fer perdre molts *quartos*, però després em va situar en el primer pla. Pretenia que la gent aprengués el català de cada dia, les menudeses pràctiques. Al principi va ser difícil, però de mica en mica aquells dietaris van anar tenint sortida i quan els altres s'hi varen posar jo tenia ja dominat el mercat. Llavors vam fer tiratges de vint mil exemplars, de quinze mil... Vaig arribar a sentir-me una editorial petita, però la més sòlida que hi havia en aquells moments en català.

—*¿El Bloc Maragall es continua fent?*

—Fa 33 anys que no s'ha deixat de publicar. La meua idea inicial era de fer un bloc pràctic d'aquests que es pengen a la paret. Vaig pensar que si feia un bloc amb autors catalans i autors castellans, la gent ho trobaria indigne, i si feia un bloc amb autors catalans la censura m'ho prohibiria. Em vaig servir d'una astúcia:

sos a Roda de Ter a fer la labor d'orientar i de criticar Miquel Martí i Pol." CARME PUÉRTOLAS

aprofitant el centenari del naixement de Maragall vaig anomenar el bloc "Bloc Maragall" i hi vaig introduir textos d'ell que havia escrit en català i castellà, de tal manera que la censura ho va deixar passar. Això va permetre que en els anys següents el bloc anés sortint, sempre amb el mateix nom, amb escrits d'altres autors i poetes catalans, sense que la censura s'hi fiqués, i vaig anar barrejant els poemes amb acudits, amb notícies, fins a sistematitzar-ho: el dilluns surt "Acudits aptes per a gent gran"; el dimarts "Cuina catalana"; el dimecres "Lliçons breus de català"; el dijous "Acudits per a adolescents" i el dissabte i el diumenge, "Poemes". Pel que fa al divendres, quan anava a publicar el segon bloc s'havien complert els cent anys dels Jocs Florals i l'Ajuntament de Barcelona no ho havia commemorat. Vaig decidir de commemorar-ho jo a través del Bloc. Cada divendres hi havia una història feta per Rafael Tasis sobre els

Jocs Florals. A partir d'aquell segon bloc, cada any he dedicat el divendres a un tema diferent: l'humor català, la nova cançó, la ciutat de Barcelona, les comarques catalanes, polítics i militars, escriptors...

—Des de l'editorial inicià també la publicació de la revista *El Pont* ¿A qui anava adreçada?

—Era una revista cultural-literària. La vaig fer per donar pas a la gent nova que anés escrivint i que no tenia mitjans de difusió. L'any 52 en vaig fer el primer número, però no em van permetre ja de fer el segon. Llavors vaig deixar que les autoritats se n'oblidessin una mica i ho vaig reprendre l'any 56. Moltes vegades ha sortit una data equivocada: l'any 69 va ser l'any en què la publicació es va convertir en revista oficialment autoritzada i com a revista ens havíem de referir sempre a la data d'autorització, però sortia des del 56. Després, l'any 58 vaig treure la col·lecció juvenil Sant Jordi i el

58 mateix el primer diccionari català-castellà i castellà-català. Més tard, aquest diccionari es va descompondre en diccionaris més breus, amb una selecció de paraules, cosa que va donar lloc al *Diccionari Pràctic* i més endavant al *Breu o Bàsic* i altres. L'any 87 vaig traspassar l'editorial a Miquel Arimany SA, però em vaig quedar com a propietat meva les existències de Miquel Arimany, Editor, que són uns vuit o nou llibres: hi ha quatre diccionaris, entre ells, el diccionari *Català General*, amb 9.000 termes o accepcions més que no el *Fabra*; hi ha l'obra de poesia, l'obra de traduccions, i un llibre d'estudis sobre Verdguer: *Aspectes de nova observació en l'obra poètica de mossèn Jacint Verdguer*.

—¿Les seves tres novel·les han estat publicades per l'editorial Miquel Arimany, Editor?

—No. Totes han estat publicades per altres editorials *Eduard*, per Albertí, Editor; *Una taca de sol*, per Alfaguara; i *Si la vida ens digués sí*, per Destino, ara fa tres anys. Jo em vaig publicar un llibre de narracions que es diu *La cabra i altres narracions*.

—Crec que té escrites unes memòries.

—Les tinc fetes i presentades. L'octubre passat ja va fer un any. Són 552 folis. Les he escrites en el transcurs de quatre anys, encara que no d'una manera tan intensiva com vaig fer amb el diccionari. Les he fetes per encàrrec del Centre d'Història Contemporània de la Generalitat, aquella institució que dirigeix Josep Benet. Les té en projecte de publicació Editorial Columna. Després la mateixa editorial publicarà el *Poema de Crist* en volum independent. Tinc escrit també un altre llibre de poemes inèdit. També m'agradaria reeditar en un sol volum les novel·les *Eduard* i *Una taca de Sol*, i una narració bastant extensa que va quedar finalista en un premi Joan Santamaria.

Rere els vidres de les ulleres, els ulls petits i inquietos de Miquel Arimany espurnegen. El passat és viu en la memòria, però ell mai no ha deixat de mirar endavant.

*Sigues aquell que vols
que puguis ésser.*

*Mira la mar dels homes i
els camins*

*i empeny la nau, que ets
timoner i onada...*

Miquel Arimany, *L'ombra del vent*

Zeneida Sardà